

דף של ספינה

אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

בח:

"רבי זירא בר הוה חליש מגירסא הוה יתיב אפיתחא וכו' אמר כד נפקו רבנן איקום מקמייהו ואקבל אנרא"

לאיזה שכר התכוון רבי זירא

כתב הבני יששכר (במאמרי חודש סיון מאמר ה', מעלת התורה): "הנה מה שהשתדל רבי זירא שלא להתבטל כרגע מן התורה ומצוה, על כן כד הוה חליש מגירסא רצה על כל פנים לקיים מצות הידור וקימה זה ניחא, אבל מה שסיים ואקבל אנרא זה מן התימא, הרי הוא על מנת לקבל פרס."

"וביארנו הדבר על פי מה שאמרו בזהר (חלק ג' דף קל"ב עמוד א'), בפסוק 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מא-להיך' - 'מאן קא חמי דיקנא יקירתא ולא קא איכסוף מקמיה'. נראה לבאר דבריהם הקדושים, דבאו לתרץ מה שסיים בזאת המצווה 'ויראת מאלקיר', ואמרו דהכי קאמר 'מפני שיבה תקום והדרת' כו' אזי 'ויראת מא-להיך', היינו תהיה שכר שתבוא בלבך יראת שמים, כי מאן קא חמי דיקנא יקירתא ולא קא וכו', הבן הדבר. אם כן לפי זה שכר המצווה הזאת הוא מורא שמים, וכן הביא הרב הגדול חיד"א זלה"ה (דבש לפי מערכת ק' אות מ"ט), וכן הביא בספר חרדים (חלק מצוות עשה פ"ו), אשר שכר המצווה הזאת הוא יראת שמים, והנה שכר ופרס כזה מחויב ומוטל עלינו להשתדל להשיגו. וזהו שיש לפרש בדברי התנא במשנה, 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס וכו', והיה מורא שמים עליכם, אבל זאת הוא בחוב עליכם מצוה אשר שכרה היא יראת שמים בחובה הוא עליכם להשתדל במצווה כזאת על מנת לקבל פרס כזה, על כן אמר רבי זירא 'כד נפקי רבנן איקום מקמייהו ואקבל אנרא היינו היראה'."

ובשו"ת עטרת פז (חלק א' כרך ג' חושן משפט

סימן ט"ו) כתב: "ואמנם דיש מפרשים דהאי דאמרין דהוה חליש מגירסיה, היינו שהיה לו קשה איזה דבר בסוגיא ובלי תירוץ, ולכן היה יושב בפתח הבית מדרש לקום לפני תלמידי חכמים, על פי מה שכתב האר"י ז"ל (והובא בפלא יועץ ערך קימה), דהקם בפני תלמידי חכמים זוכה להתחכם בתורה. וכדי שיהיה לו לרבי זירא הבנה בתורה עשה כן לקום לפני התלמידי חכמים."

"התם בדניסחני"

יש בחינת זכר ונקבה בדומם ובצומח

ברש"י פירש: "בדניסחני - דקלים זכרים". וכתב על זה בספר נר למאה: "מבואר מכאן שיש דקלים זכרים ויש דקלים נקבות. ובפירוש הראב"ד לספר יצירה כתב, שאף בדומם יש זכר ונקבה כמו בצומח חי ומדבר. ומפורש כן בבבא בתרא דף ע"ד, 'כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו זכר ונקבה בראם', ובבראשית רבה (י"ד, ז) 'אדמה נקבה עפר זכר'. ובזה אפשר לפרש הא דכתיב 'וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה', שלקח משני המינים עפר זכר ואדמה נקבה. ומצינו גם בכלים זכרים ונקבות, עיין סוכה דף י"ב 'סכנן בחצים זכרים כשירה בנקיבות פסול'. ועיין בספר בני יששכר (מאמר השבתות מאמר י') בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זצ"ל שבכל הנבראים יש שינה ואפילו המים ישנים דאם לא יתקלקלו, ועיין ירושלמי ברכות (ט, ב) 'מים עליונים זכרים ותחתונים נקיבות'."

ובספר חסד לאברהם לגאון הקדוש רבי אברהם אזולאי (מעין ז' נהר ז') כותב: "אמנם החיטה להיות שהא-ל יתברך נתן בה סגולת המזון, והיא חשובה יותר מפירות האילן ולזה היא במעלת פירות האילן, ואין מוציאה פירותיה אלא על ידי מים זכרים לבד, ולכן תמצא שנה שיהיו בו ריבוי גשמים ואין מוציאין ריבוי תבואה, ויש שנה שיש בה מיעוט גשמים ומוציאה הרבה תבואה, לפי שהדבר

תלוי במים זכרים. ואל יקשה בעיניך שארץ מצרים מוציאה החיטה על ידי מים הנקבות כמו הירקות, שאין העניין כן אלא כדברי רז"ל שבכל שנה ושנה בימי תקופת תמוז, הקדוש ברוך הוא מטיל טיפה אחת כמו כדור ממים זכרים לתוך נילוס, ואותו הטיפה היא כמו שאור שבעיסה ונעשים כל מי נילוס זכרים ואינה צריכה למי גשמים, וזאת הטיפה אינה נמנעת מלבוא בכל שנה ושנה, לפי שנתנה למצרים בשביל תפילת אברהם, והעניין נרמז בפסוק 'וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה'."

כט.

"אמר רב יוסף שרא ליה מריה לרב מנשיא בר שגובלי"

להשתמש בלשון "שרא ליה מריה"

שאלה מעניינת נשאל בהקשר לזה בשו"ת תורה לשמה (סימן רנ"ט): "חכם אחד כתב פסק דין ובתוכו הקשה קושיא אחת גדולה בדברי אחד מן הפוסקים הראשונים ז"ל, וכתב עליו 'שרא ליה מריה', וקצת מן החכמים שראו פסק דין הנזכר ערערו עליו איך יכתוב לשון זה על אחד גדול מן הפוסקים הראשונים ז"ל, ואמרו לו שצריך כפרה שנגע בכבוד הרב ז"ל, יען כי בגמרא דיומא (פו.) איתא 'היכי דמי חילול השם, אמר רב נחמן בר יצחק כגון דקאמרי אינשי 'שרא ליה מריה לפלגיא', עיין שם, נמצא כי לשון זה הוא זלזול. על כן יורינו אם האמת אתם בזה ושכמה'."

והשיב: "ההיא דיומא הנזכר שאני, דקאי על המעשים, וכמו שכתב רש"י ז"ל 'מחול יוצרו על מעשיו נמצא מעשיו מקולקלין', אבל האומר כהאי לישינא על שגגת תלמוד אין זה זלזול בהאי ענינא, ולישינא דאינשי לחוד ולשון חכמים לחוד. וראיה לזה, כי מצינו בגמרא שאמרו האמוראים לשון זה על התנאים הגדולים בעבור אשר השיגו אותם בדבר אחד

"נתנו בראש הקנה ואפילו גבוה מאה אמה הרי זה עירוב" (לד):

היכן ייטול ידין הישן במיטת קומתיים

בשו"ת **חלקת יעקב** (אורח חיים סימן א') דן בעניין הקפידא שלא לילך ארבע אמות בבוקר בלי נטילת ידיים, מה יהיה הדין במי שישן במקום גבוה יותר מארבע אמות כגון במיטות קומתיים וכדומה, האם גובה המיטה נחשב לשיעור הארבע אמות דיש להקפיד על זה לא לירד מהמיטה בלי נטילת ידיים, או שמונין ארבע אמות רק בהליכה על הקרקע.

והסיק, דגובה המיטה אינו נחשב לשיעור ארבע אמות, וכל שיש לו מים במרחק ארבע אמות ברוחב מהמיטה הרי זה מועיל. וראיתו ממשנתנו, דהרי קיימא לן דעירוב צריך להיות בתוך ארבע אמות של מקום השביתה, ואם מקום השביתה הוא בסוף תחום שבת אין לעירוב לצאת יותר מארבע אמות של תחום השבת, ואפילו הכי חזינן דאדם שביתתו היא בסוף התחום והעירוב הוא למעלה גבוה מאה אמה הרי זה עירוב. דלא מחלק התנא בדין נתנו בראש הקנה אי זה באמצע תחום שבת או בסוף תחום שבת, ולא אמרינן שהעירוב יצא יותר מארבע אמות ממקום השביתה בסוף התחום, ושמע מינא דגובה הקנה שהוא יותר ממאה אמה אין זה נחשב ליותר מארבע אמות, דכיון דלמטה מהקנה זה בשטח חמש אמות, ואם כן הוא הדין לגובה המיטה דאין זה נחשב ליותר מארבע אמות.

וכדאיתא בגמרא דעירובין דף כ"ט ע"א 'אמר רב יוסף שרא ליה מאריה לרב מנשיא, וכן בגמרא דסוכה דף ל"ב 'אמר רבא שרא ליה מריה לרבי טרפון, השתא עבות שלשה לא משכחינן' וכו', פירש רש"י ז"ל 'ימחול לו רבונו, כלומר צריך הוא לבקש מחילה על דבריו, עיין שם. וכן מצינו בגמרא דסנהדרין פרק חלק שאמרו על רבי הלל גם כן לשון זה על שאמר 'אין משיח לישראל' דאכלהו בימי חזקיה, עיין שם. נמצינו למדין אין זה הלשון זלזול כאשר חשבו קצת חכמים.

"מיהו ודאי אין זה הלשון דרך כבוד, ואף על פי שראינו שדברי האמוראים בלשון זה על הגדולים, עם כל זה אין כל אדם ראוי לדבר בלשון זה על אחד מן הראשונים, ובפרט בדורות אלו שחסרה הידיעה ואולי הקושיא יש לה תרוץ ואפילו אם תהיה עצומה שאין לתרצה בעד הרב עם כל זה צריכין האחרונים לדבר בדרך ענוה וכבוד נגד הראשונים, לכן תאמרו לאותו חכם שימחוק לשון זה מפסק דין שלו ויזהר מעתה לכתוב בדרך כבוד וענוה".

אמנם, כידוע מרן **רבינו עובדיה יוסף זי"ע** בספריו נקט לשון זו כלפי כמה מאחרוני דורנו, ולא עת האסוף.

כמ:

"שאכל חצי בצל וחצי נחש שבו"

תולעת שלא ריחשה האם מותר לאכלה

בתוספות (ד"ה מפני) כתבו: "פירש הקונטרס ארס של שרף בצל. **ורבינו חננאל** פירש העמוד שבתוכו שמתעגל בתוכו כמין גבעול ומתקבצין בו זרע הבצל אותו העמוד נקרא נחש".

והריטב"א כתב: "יש שפירשו נחש של בצל הוא תולעת שנעשה בו שהוא סכנה כארס של נחש, וכדרך שאמרו קפא דתאני וקפא דחסא".

ורבינו הרי"ח בן יהוידע כאן כתב: "וקשה על פירושם והלא תולעת זו מתהווה במחובר ואין נכשל רבי חנינא בן דוסא בזה, דהא אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידי צדיקים במידי דאכילה, וכל תולע דמתליע במחובר אף על גב דהתוספות והרא"ש סבירא ליה כל זמן שלא ריחש מותר, הנה רבינו יחיאל והרשב"א והר"ן סבירא ליה אף על גב דלא ריחש קרינן ביה 'שורץ על הארץ' ואסור, וכן היא סברת הרמב"ם והרב המגיד וכנזכר בבית יוסף סימן פ"ד. והן אמת שהיה חצי תולע, עם כל זה איסורא איכא ואין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידי צדיקים במידי דאכילה אפילו באיסור 'בל תשקצו', על כן נראה דאין לפרש

בעירוב של שתי ביצים

בספר **בכור שור** בסוגיין כתב: "פירש רש"י ז"ל, סיני הוא רב יוסף לפי שהיה בקי במשניות כו' עד כאן. ויש לתמוה מה נשתנה פלוגתא זו שקראו לרב יוסף 'סיני' טפי מכולהו ש"ס שנזכר שמו של רב יוסף בדוכתי טובא. והנראה לעניות דעתי בזה על פי מה שאמרו בפרק ערבי פסחים (ק:), 'שני ביצים הלכה למשה מסיני' דהוה סכנתא משום זוגות, ואמרינן בגמרא בכמה דוכתי דלעירוב בעינן סעודה הראויה לו. ואם כן קשיא היאך מערב בשתי ביצים דאינן ראויים משום זוגות, ויש לומר דרב יוסף לטעמיה דסבירא ליה (עירובין פב.) דאין מערבין אלא לדבר מצוה וסבירא ליה דלדבר מצוה אין לחוש לזוגות וקא משמע לן רב אשי שסידר הגמרא דאין לנו לספוקי היאך אתמר מסיני בהני זוגות אי חיישינן במקום מצוה או לא, כיון דרב יוסף דהוא סיני ובקי בכל ההלכות שנאמרו למשה מסיני היאך נאמרו וקאמרו שתיים ראוי הוא לסמוך עליו דודאי לא נאמר במקום מצוה ואלו גברא רבא אחרינא אמרה הוה לן לספוקי מה שאין כן ברב יוסף דהוא סיני".

ובמרחשת (חלק א' סימן כ') תמה על עצם קושייתו, דלמה יהא בשתי ביצים משום זוגות, והרי שיעור עירוב הוא כשיעור שתי סעודות, וראוי לאכול ביצה בערב וביצה בבקר, ובכהאי גוונא ודאי אין כאן ענין של זוגות.

כן, אלא או כפירוש רש"י או כפירוש רבינו חננאל ז"ל".

ומרן **רבינו עובדיה יוסף זי"ע במאור ישראל** כאן העיר על דבריו: "ולא ידעתי מאי קושיא, נימא דהיש מפרשים שהביא הריטב"א סבירא להו כהתוספות והרא"ש שכל שלא ריחש מותר, ואטו גברא אגברא קא רמית. ומרן **הבית יוסף** (ביוורה דעה סימן פ"ד) הביא מחלוקת הפוסקים כשלא ריחש, שהתוספות והרא"ש (חולין סז:) כתבו שאפילו לשמואל אם לא ריחש מותר, ושכן פירש רש"י, וכן הורה מהר"ם. ולעומתם הרשב"א והר"ן ורבינו יחיאל אוסרים אפילו שלא ריחש. וסיים מרן הבית יוסף: 'ולענין הלכה כיון שהתוספות והרא"ש ורש"י ומהר"ם מסכימים להתיר הכי נקטינן'. ואפשר שטעמו משום דהוי ספק ספיקא, שמא הלכה כרבינו חננאל ורבינו תם ורש"י שאין הלכה כשמואל, ושמא אם לא ריחש גם לשמואל מותר. ואם כן יש להעמיד שיטת המפרשים שהובאו בהריטב"א כפי ההלכה שמוותר. וכמו שפסק מרן הבית יוסף. ודו"ק".

ל.

"מערבין בביצים חיות, וכמה, אמר רבי נחמן בר יצחק אחת, סיני אמר שתיים"

אמאי לא חוששים לזוגות